

دورنمایی از قاچاق در جهان

نویسندگان:

آندریاس بوهن و محمد رضا فرزنانگان
ترجمه و تلخیص: دکتر حبیب اله فصیحی

مقدمه

قاچاق حقیقتی است که در تمامی جوامع دسراسر کره ی زمین وجود دارد. قاچاق ماهیتا فعالیت هایی را دربرمی گیرد که با نادیده گرفتن قوانین از طریق حمل کالا در داخل یا بین دو کشور، درآمد کسب می کنند. قاچاقچیان با رویگردانی از کنترل دولت ها، قوانین و هزینه های مربوط، به کسب درآمد می پردازند. تجارت غیرقانونی سهم بزرگی از تجارت خارجی بسیاری از کشورهای در حال توسعه را شامل می گردد. بستر اصلی تجارت غیر قانونی، قیمت گذاری غیر معمول صادرات و واردات و ارائه صورتحساب های نادرست در این زمینه است. گردآوری آمار واقعی از قاچاق به دلایل مختلف برای پژوهشگران، دولت مردان و موسسات مالی بین المللی اهمیت دارد: اول این که قیمت گذاری غیر معمول در معاملات بین المللی ممکن است از مالیات و تعرفه ی بالا، حقوق گمرکی زیاد، تقلب، فرار سرمایه، تفاوت قیمت در بازار سیاه ارز، پول شویی و یا حتی تروریسم مالی ناشی شده باشد. دوم این که شناسایی حاشیه سود در تجارت و قاچاق تولیدات بسیار حیاتی است زیرا فرار سرمایه که گرافهگویی در اعلام واردات و کم اظهاری در اعلام صادرات را به دنبال دارد، پایه های مالیاتی یک کشور را سست کرده و به افزایش کسر موازنه منجر می شود. فرآیند اکتساب این عواید غیرقانونی و انتقال آنها به خارج از کشور یا پول شویی آنها در بازار داخلی، اغلب رشوه گیری و دیگر اشکال فساد را به همراه دارد. موارد ذکر شده تنها گوشه ای از طیف گسترده ی جرایم مربوط به اقتصاد زیرزمینی هستند که آثار منفی در جامعه برجای می گذارند.

بخش عمده ی ادبیات قاچاق، به بیان جنبه های نظری اثرات قاچاق بر روی رفاه اجتماعی مربوطند و مطالعات تجربی محدودی در این باب صورت گرفته است. این مطالعات اغلب یک نمایانگر را برای سنجش میزان قاچاق به خدمت می گیرند. روشن است که برای ترسیم تصویر جامعی از این پدیده ی پیچیده و فراهم آوردن امکان تخمین معنادار و قابل مقایسه از قاچاق در کشورهای مختلف نیازمند رویکردی مولفه وار هستیم. خصوصیت مطالعه ی اخیر این است که با طراحی مدلی، مجموعه ای از متغیرهای علی و چندگانه ی نمایانگر قاچاق را توأمان مورد استفاده قرار داده است.

این پژوهش ابتدا برخی ملاحظات تجربی و نظری در خصوص قاچاق را با اشاره به علل و نشانه های قاچاق به شرح زیر بیان نموده است:

تجاری منجر به تفاوت میان قیمت های بازارهای بین المللی و داخلی گردیده که آثار آن در کالاهای وارداتی نمایان شده و محرکی برای واردات غیرقانونی و تعرفه گریز می گردد.

برای نشان دادن تاثیرات متاثر از آزادسازی تجارت خارجی شاخصی به نام شاخص جهانی شدن موسسه ی اقتصادی کف سوئیس مورد استفاده قرار گرفته است. با توجه به این شاخص نیز با آزادسازی تجارت خارجی و افزایش آزادی تجارت بین المللی از راه حذف موانع غیرتعرفه ای، سطح قاچاق تنزل می یابد.

۱-۲- بی کاری

کاهش بی کاری به دلیل رشد اقتصادی از یک سو قدرت خرید افراد و تقاضای موثر برای تولیدات قانونی و غیرقانونی را تقویت نموده و درآمد متاثر از کاهش بی کاری ممکن است با مقادیر بیشتری از تجارت غیر قانونی نیز توأم گردد. از سوی دیگر به خاطر تاثیرات جایگزینی عایدات حاصل شده افراد بیزار از ریسک کمتر خود را در معرض ریسک قرارداده و

۱- علل قاچاق

۱-۱- موانع تعرفه های: بازرگانان معمولاً وقتی با موانع مالیات های بالای تجارت روبرو می شوند، چاره را در انتخاب مسیر غیر قانونی آن یعنی قاچاق و یا اعلام نادرست صورتحساب های صادرات و واردات می یابند. بخش بزرگی از ادبیات نظری و تجربی قاچاق گواه آن است که مالیات و محدودیت، به قاچاق، کم اظهاری، رانت خواری و دیگر اشکال فعالیت های غیر مولد می انجامد. فیل لکتیس در تحقیقی که در سال ۱۹۹۲ در کشور شیلی انجام داده، نشان داد که این متغیرها واجد تاثیرات مثبتی بر انگیزش افراد در انجام فعالیت قاچاق است. همچنین از کویی و گوسوامی در مطالعاتی که در ۷۰ کشور در حال توسعه انجام داده اند، نرخ تعرفه را به عنوان نمایانگر قاچاق مورد استفاده قرار داده اند. از این گذشته، این گونه از موانع

تقاضاهای خود را بیشتر به سمت اقتصاد رسمی متوجه خواهند نمود و به این جهت است که میزان تجارت غیرقانونی تنزل می یابد .

با افزایش بی کاری، مسیری خلاف جهت بالا طی می شود . تحت تاثیر اثرات جای گزینی، افراد بیکار به دلیل نبود درآمد در پی جست و جوی فرصت هایی در اقتصاد غیر رسمی از جمله قاچاق خواهند بود .

۱-۳- فساد و تامین قضایی

قاچاق به طور مستقیم با دیگر انواع جرایم مثل فرار از مالیات و عوارض گمرکی، ارتشاء، فساد اداری و پول شویی ارتباط می یابد . احتمال گرفتار شدن و مجازات گردیدن به وسیله ی قوانینی که توسط یک سیستم قضایی کارآمد پشتیبانی می شوند تا حدود زیادی به تامین قضایی کشورها بستگی دارد . سیستم قضایی و تامینی نیرومند عامل محدودکننده مهمی است که سودآوری قاچاق را کاهش می دهد . چراکه قاچاقچیان سعی دارند بهره ی خود از عمل قاچاق را به حداکثر برسانند و بنابراین با در نظر داشتن تفاوت میان عواید مورد انتظار و هزینه های مورد انتظار که البته یکی از آن ها جریمه های مربوط به تجارت غیرقانونی است، به کار قاچاق دست میزنند . بدیهی است هرچه

هزینه های مورد انتظار زیادتر و عواید خالص حاصله کم تر باشد، قاچاق کم تر سودآور خواهد بود .

۲- شاخصهای قاچاق

۱-۲- تفاوت قیمت در بازار سیاه

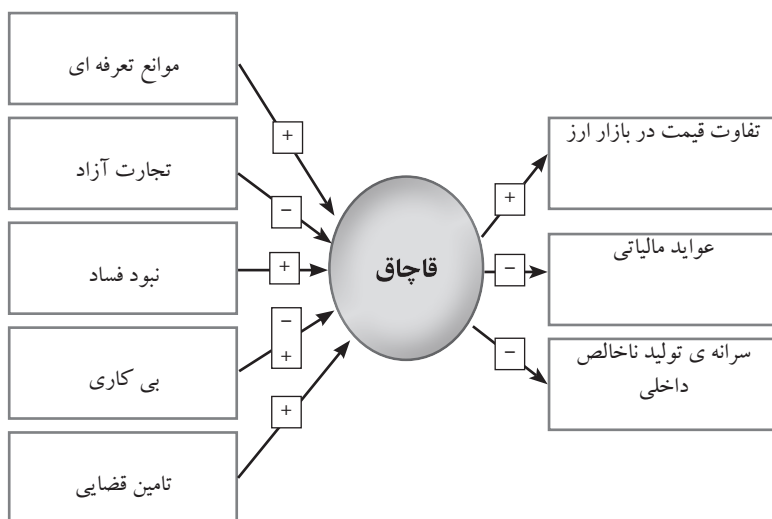
یکی از پیامدهای کنترل دقیق بازار ارز و محدودسازی تجارت آزاد، شکاف فزاینده میان نرخ ارز رسمی و موازی است . این شکاف، محرک بسیار جذابی برای بازرگانان است تا در صورتحساب ها، صادرات را کمتر از میزان واقعی اظهار نمایند. درآمدهای ثبت نشده ناشی از این کار پس از آن در بازار سیاه ارز عرضه می گردند . علاوه بر این، واردکنندگان، نرخ های تعرفه و تفاوت قیمت در بازار سیاه ارز را مورد مقایسه قرار داده و اگر دریابند که تفاوت قیمت بر نرخ تعرفه فزونی دارد، در بیان و صورت کردن آمار واردات گزافه گویی می کنند. این کار واردکنندگان را قادر می سازد تا مازاد ارزی را در بازار رسمی تحصیل نموده و آن را در بازار سیاه به قیمت بالاتری به فروش برسانند.

۲-۲- درآمدهای مالیاتی

درآمدهای مالیاتی، در اغلب کشورها، به جز کشورهای ثروتمندی که از منابع طبیعی غنی برخوردارند، منبع اصلی

درآمد دولت را تشکیل می دهد . منابع مختلفی که دولت ها از آن ها مالیات می گیرند به میزان زیادی به سیاست مالیاتی و ساختار اقتصاد بستگی دارد . برای مثال در حالی که کشورهای با درآمد بالا، بیشتر به مالیات های مستقیم توجه دارند (مثل مالیات بر درآمد و سود)، کشورهای کم درآمد بر مالیات های غیرمستقیم که مالیات برتجارت بین المللی هم از جمله ی آنهاست تکیه می کنند. البته تجارت آزاد و حذف موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای نیز اتکاء به مالیات های مستقیم را تقویت کرده اند . این امر به دلیل آن است که هزینه های اداری و اجرایی تحصیل مالیات های غیرمستقیم و از آن جمله مالیات بر تجارت بین المللی کمتر از مالیات های مستقیم است . بنابراین است که کشورهای درحال توسعه در مقایسه با کشورهای توسعه یافته بیشتر براین نوع از مالیاتها تکیه دارند . در مجموع همگرایی جهانی ضعیف کشورهای کم درآمد به مالیات های غیرمستقیم وابستگی زیادتری داشته و نبود قوانین بازدارنده ی فعالیت های غیرقانونی در تجارت خارجی، انگیزه هایی برای تجارت غیرقانونی فراهم می آورد . قاچاقچیان ضمن فرار از عوارض و تعرفه های قانونی، بار مضاعفی بر بودجه دولت ها

ردیف	کشور	ردیف	کشور	ردیف	کشور	ردیف	کشور	ردیف	کشور
۱	کامرون	۱۲	غنا	۲۳	جامائیکا	۳۴	کره	۴۵	فرانسه
۲	کنیا	۱۳	نیکاراگوئه	۲۴	هند	۳۵	کستاریکا	۴۶	بلژیک
۳	الجزایر	۱۴	پرو	۲۵	مصر	۳۶	اروگوئه	۴۷	استرالیا
۴	پاکستان	۱۵	چین	۲۶	برزیل	۳۷	قبرس	۴۸	ایسلند
۵	گواتمالا	۱۶	سريلانکا	۲۷	اردن	۳۸	استونی	۴۹	کانادا
۶	پاراگوئه	۱۷	فیلیپین	۲۸	ترکیه	۳۹	اسلونی	۵۰	اتریش
۷	زامبیا	۱۸	بلغارستان	۲۹	لیتوانی	۴۰	یونان	۵۱	سنگاپور
۸	دومینیکن	۱۹	مکزیک	۳۰	ترینیداد و توباگو	۴۱	ایتالیا	۵۲	هلند
۹	اوکراین	۲۰	کرواسی	۳۱	موریتانی	۴۲	ژاپن	۵۳	سوئد
۱۰	اکوادور	۲۱	پاناما	۳۲	بتسوانا	۴۳	پریتغال	۵۴	فنلاند
۱۱	اندونزی	۲۲	تونس	۳۳	مالزی	۴۴	اسپانیا	۵۵	سوئیس

غالب باشند، می تواند رابطهای مثبت یا منفی اتفاق افتد. هر گاه قاچاق بخش تمام عیار طیف غیرقانونی اقتصاد سایه تلقی گردد، این رابطه منفی خواهد بود. رابطه ی میان تفاوت قیمت در بازار سیاه و قاچاق نیز قویا مثبت بوده است. همچنین مطالعه ی اخیر تاثیر منفی قاچاق بر درآمدهای مالیاتی دولت را اثبات نموده است. سازوکار این تاثیر منفی از کاهش درآمدهای مالیات بر تجارت خارجی ناشی می گردد. قاچاقچیان با گریز از مالیات های قانونی گمرکی، درآمدهای دولت را که باید از راه تجارت بین المللی به دست آید کاهش می دهند و این امر در نهایت کاهش تمامی درآمدهای مالیاتی را در پی خواهد داشت.

مطالعه ی فوق در پایان با بهره گیری از شاخص های یاد شده، ۵۵ کشور مورد مطالعه را بر حسب میزان فعالیت های قاچاق به شرح زیر ردیف نموده است (کشورهایی که در صدر جدول قرار دارند فعالیت های قاچاق در آنها گسترده تر است):

با توجه به جدول، روشن است که کشورهای در حال توسعه ی آسیا، افریقا و امریکای لاتین، بدترین وضعیت را از نظر فعالیت های قاچاق ارائه می دهند و بر عکس، ۱۰ کشور از آنهایی که بهترین شرایط را دارند به اروپای غربی تعلق دارند (به استثنای کانادا، استرالیا و سنگاپور).

میانگینی از ارزش داده های موجود در دوره یاد شده را آشکار می سازد. از نظر عوامل (یعنی تجارت آزاد، نبود فساد، تامین قضایی، نبود محدودیت های تجاری، و بی کاری) شاخص نبود فساد تاثیر منفی و کامل را روی متغیرهای قاچاق نشان می دهد. شاخص تامین قضایی که می تواند نماینده ی نرخ جرمه ی قاچاق، اندازه گیری عوامل اعتماد به آن، و تمایل به ادامه ی آن با توجه به مقررات اجتماع باشد، نشان دهنده ی کیفیت پلیس و دادرسی و همانندی جرم و خشونت در یک جامعه است.

شاخص نبود محدودیت های تجاری مشتمل بر موانع پنهان، میانگین نرخ های تعرفه مالیات بر تجارت بین المللی (برحسب درصد درآمد جاری) و محدودیت های مربوط به صورت حساب سرمایه است. تاثیر این مقوله بر قاچاق فوق العاده بدیهی است و رابطه ای منفی میان شاخص نرخ موانع تجاری و قاچاق را می رساند که هرچه موانع تجاری کمتر باشد، قاچاق کمتر خواهد بود. هم چنین سطح بالاتری از موانع تعرفه ای به قاچاق بیشتر منجر می گردد.

محققى به نام باجادا رابطه ی میان نرخ بی کاری و اقتصاد سایه را در استرالیا مورد بررسی قرار داده است. بر اساس مطالعات وی، این رابطه در درجه اول به تاثیر میزان درآمد و سپس به تاثیر جایگزینی درآمد بستگی دارد. حال بسته به این که کدامیک از این اثرات

تحمیل می کنند. طبیعتا فعالیت های آنها توانایی دولت را (به خصوص در کشورهای درحال توسعه) برای فراهم سازی مایحتاج عمومی کاهش داده و چه بسا کسری بودجه را تشدید نماید. به این جهت انتظار می رود رشد فزاینده ی قاچاق منجر به کاهش درآمدهای مالیاتی دولت از تجارت خارجی گردد.

۲-۳- سرانه ی تولید ناخالص داخلی

سرانه ی تولید ناخالص داخلی به عنوان یک متغیر کنترلی مورد استفاده قرار می گیرد. از نگاه این مبحث، جوامع ی که که بازتر و آزادتر هستند و بنابراین سطح پایین تری از قاچاق را نشان می دهند، سرانه ی تولید ناخالص داخلی بالاتری نیز دارند. گذشته از این، قاچاقچیان از مالیات های قانونی می گریزند و منابع کمیاب را در فعالیت های غیرمولدی نظیر فساد و پولشویی زایل می سازند. این مسئله ممکن است پیامدهای ناگواری برای دولت ها به همراه آورد که یکی از آنها عاجز ساختن دولت از تامین مایحتاج عمومی است. بنابراین فعالیت های غیرقانونی اقتصاد سایه (مثل قاچاق) رشد اقتصادی را منفی میسازند. در نتیجه انتظار می رود که میان قاچاق و سرانه ی تولید ناخالص داخلی رابطه ای منفی وجود داشته باشد.

بررسی قاچاق در ۵۵ کشور جهان

مطالعه ی فوق پس از بیان نظری عوامل و نشانه های قاچاق، یک بررسی تحلیلی روی ۵۵ کشور جهان به شرح زیر انجام داده است:

بررسی تحلیلی اخیر در موضوع قاچاق، مواردی چون: محدودیت ها و تعرفه های تجاری، تجارت آزاد، فساد، نرخ بی کاری و تامین قضایی را به عنوان عوامل در نظر گرفته و تفاوت قیمت در بازار سیاه، عواید مالیاتی و سرانه ی تولید ناخالص داخلی را به عنوان شاخصه های نمایانگر قاچاق مد نظر قرار میدهد. و با توجه به جمیع جهات، مدل فرضی فوق را در این رابطه ارائه می نماید:

مدل فوق نمونه ی جامعی از مشاهدات ۵۵ کشور مورد مطالعه در طول سالهای ۱۹۹۹-۱۹۹۱ بوده و